

Dintre del programa «La Caixa a les escoles» i amb la col·laboració del Centre d'Estudis del Montgrí i el Museu de Sant Feliu de Guíxols s'organitzà una exposició amb conferències simultànies a càrrec d'Eudald Carbonell. L'Ajuntament de Girona cedí el local i instal·lacions.

FIRES DE GIRONA 1.979
GIRONA FA 1.000.000 D'ANYS:
EL PUIG D'EN ROCA
(Recinte firal)

L'Associació exposà els materials del jaciment més vell de Catalunya

DEL 19 de juliol al 19 de setembre del 1.981
L'EVOLUCIÓ DE L'HOMME
(Museu d'Empúries)

Exposició organitzada per l'A.D.A.H.U.B., la Diputació de Barcelona i la de Girona. Col·laborà entre altres entitats l'Associació Arqueològica de Girona.

DEL 8 de desembre 1.981 al 24 maig 1.983
LES PREMIERS HABITANTS DE L'EUROPE
(Musée de l'Homme - Paris)

Exposició organitzada per «Laboratoire de Prehistoire du Musée de l'Homme» Direcció: Henry De Lumley. Concorriren 15 nacions europees. Col·laboraren a aquest gran certamen l'Associació Arqueològica de Girona, el Museu de Torroella de Montgrí i el Museu Municipal de Sant Feliu de Guíxols.

ANYS 1.982-1.983

L'ARQUEOLOGIA A CATALUNYA, AVUI

Exposició itinerant organitzada per la Generalitat de Catalunya. Inaugurada el 17 de novembre del 1.982 a la Sala del Tinell a Barcelona pel President de la Generalitat, Honorable senyor Jordi Pujol. A Girona fou exposada a Sant Pere de Galligants, a Lleida i a la Seu Vella i a Tarragona al Museu Nacional Arqueològic. Col·laborà i prestà materials del Paleolític Inferior, la nostra Associació.

EL VIATGE COL·LECTIU COM A MITJÀ DE DIVULGACIÓ, O DEU ANYS D'EXCURSIONS DE L'ASSOCIACIÓ

L'Associació Arqueològica va néixer amb uns objectius molt concrets; la protecció del nostre patrimoni comarcal, la recerca de materials arqueològics mitjançant unes prospeccions autoritzades i controlades, i la divulgació del mateix: jaciments arqueològics, monuments històrico-artístics i conjunts monumentals.

Aquesta última tasca assenyalada, de divulgació cultural, és la que vaig imposar-me, potser mogut per la meua vocació pedagògica, ja que procedeix del magisteri.

El contingut del nostre programa cultural comprèn diverses activitats que podríem resumir en: cursos d'iniciació a l'Arqueologia i a la Història de l'Art; conferències sobre Arqueologia i sobre Art; projecció de diapositives; sessions de cinema amb pel·lícules d'Arqueologia i d'Art; i finalment les sortides col·lectives per a conèixer «in situ» els nostres jaciments arqueològics, monuments i museus.

Recordo el primer curs iniciat a l'octubre de l'any 1972 en el local que l'Òmnium Cultural ens cedí gentilmente, en el carrer de Ciutadans i que inaugurà el nostre malaurat amic i president honorari, Dr. Lluís Pericot i que fou continuat pels professors: Maluquer, Palol, Ripoll, Tarradell...

Així i durant aquests deu anys, a les cases de cultura «Bisbe Lorenzana» de la Diputació i de «La Caixa», hem vingut organitzant cursos i cicles de conferències que han impartit els professors ja esmentats i altres com: el professor Beltran de Sagossa, De Lumley de la Universitat de Marsella, Ainaud de Lasarte del Museu Nacional de Catalunya, i els nostres amics: Dr. Corominas de Ba-

nyoles, que inicià els nostres associats en l'afició a l'arqueologia en un curs fet a Banyoles abans de crear la nostra Entitat, el Dr. Marquès Casanovas, Lluís Esteva de Sant Feliu de Guíxols, Mn. Genís Baltrons, Aurora Martín, Narcís Soler, Enriqueta Pons, del Servei d'Arqueologia de la Diputació, a Josep Canal, José de Bedoya, Eudald Carbonell, el Dr. Jubert Gruart i jo mateix, que hem impartit els nostres coneixements tant en el camp de l'arqueologia com el de l'art; tant a Girona com a diferents poblacions de les nostres comarques.

Un gran èxit, foren sens dubte, les sessions de cinema que durant aquests deu anys hem organitzat a la Casa de Cultura, comptant amb la col·laboració desinteressada dels Consolats de França, Itàlia, Bèlgica i la Xina Popular, que ens ha deixat pel·lícules referents a jaciments arqueològics i a monuments interessants de llurs països. Hem de ressenyar en particular les pel·lícules cedides per la Diputació de Barcelona a instàncies del Dr. Ripoll, Cap dels Serveis d'Arqueologia d'aquesta corporació i les pel·lícules facilitades per mitjà del professor De Lumley del Museu de l'Home de París.

Però, el que ha estat la tasca més elaborada portada a terme amb més continuïtat és sense dubte les *visites col·lectives per a conèixer els nostres jaciments arqueològics i els monuments històrics*.

VISITES A JACIMENTS ARQUEOLÒGICS

Seguint una antiga tradició iniciada pel nostre

mestre i amic Dr. Oliva i Prats, convocàrem al juny del mateix any 1972, la primera sortida col·lectiva de l'Entitat. Anàrem a Banyoles i Porqueres, llocs importants per al coneixement de la nostra Història, amb monuments tan interessants com l'església romànica de Porqueres, d'una sola nau, arcs ultrapassats i capitells bizantins esculptats de gran valor. A pocs metres hi havia una excavació d'un poblament pre-romà. De la mà d'en Miquel Oliva, poguérem admirar a Banyoles, el Museu Arqueològic, amb els materials procedents de les coves de Serinyà, que presentà el Dr. Coromines, banyolí de gran renom que ha treballat com aficionat a Serinyà i altres indrets de la comarca.

Ja no hem parat mai més, i cada any hem omplert un programa de visites per a tota la geografia dels Països Catalans i a fora de les nostres fronteres, a fi de conèixer i admirar el patrimoni deixat pels nostres avantpassats.

Hem pogut admirar des dels jaciments arqueològics d'enorme importància prehistòrica, com el «Puig d'en Roca» a Girona, a la riba dreta del riu Ter, descobert pels nostres associats: Canal, De Bedoya, Carbonell, Jiménez, etc... i que representa la investigació més important aconseguida en aquests últims anys feta a casa nostra, per a demostrar l'existència de l'home primitiu en el país fa més de 500.000 anys. Així mateix el jaciment de «Pedra Dreta», descobert per l'amic Riuró, mestre del nostre malaurat Dr. Oliva, i pare de l'Arqueologia local. El «Cau de les Goges» a Sant Julià de Ramis, «Sobre Pedret» a la muntanya Barufa o Montjuïc de Girona, les «Coves de Serinyà» descobertes i excavades per Alsius en el segle passat i posteriorment pel Dr. Coromines. També hem visitat la cova de l'Arbreda, excavada pels nostres associats i salvada de la depredació, al ser comprats per la Diputació de Girona els terrenys, gràcies a la nostra intervenció. «El Cau del Duc» de Torroella de Montgrí, que excavà el Dr. Pericot als anys 1.920, que posteriorment estudiaren els professors De Lumley i Ripoll, i últimament Canal, Carbonell i Verd de l'Associació Arqueològica; fou visitat per l'Entitat i explicat per l'amic Eudald Carbonell. Visitàrem també, el jaciment de «Sota Palou» de Campdevàrol, descobert i excavat per Carbonell i els nostres associats, més endavant visitàrem el jaciment de «Les Escaules» descobert pel company Jiménez i excavat pels nostres associats. Grups reduïts d'aficionats han visitat indrets de les nostres comarques, on hi ha jaciments en superfície i en coves descobertes per Riuró i altres, com la «Roca de la Melca» la «Cova de l'Infern» etc....

Tots aquests jaciments fascinants per el que representen en la prehistòria del nostre país, són difícils de localitzar i sobretot d'arribar-hi, ja que la majoria d'ells es troben en llocs enlairats o emboscats, com la «Cova de l'Aragó» a la Catalunya Nord, en la serralada de les Alberes excavada per el professor De Lumley. És una cova situada al mig d'un penya-segat de la muntanya i prop del riu Tec, en un paisatge meravellós, més a propòsit per a les àligues que per als homes, però la nostra gent el visità escontant les dissertacions del Dr. De Lumley.

Seguint la nostra tasca de divulgació, hem visitat altres jaciments representatius de les cultures més tardanes com les dolmeniques, que han deixat obres d'una importància excepcional, com el se-

pulcre de corredor conegut per «La creu d'en Covertella» a Roses, que visitàrem de la mà de l'amic Riuró, que el restaurà fa molts de temps. Així com la «Cova d'en Daina» a Romanyà de la Selva, presentada en un dia d'estiu per l'Esteve de Sant Feliu. Grups reduïts d'associats han visitat els dòlmens de Les Gavarres i de l'Alt Empordà.

L'Oliva tingué especial interès a fer-nos conèixer els poblats denominats pre-romans anomenats també ibèrics, que ell tant estimà, ja que la seva iniciació a l'estudi de l'arqueologia començà amb l'amic Riuró al poblat ibèric de «La Creueta», primer i després al de «Sant Julià de Ramis». Ell personalment començà a excavar el poblat de «Castell» de Palamós, propietat del Sr. Puig Palau per indicació del Dr. Pericot de qui fou deixeble predilecte. Fa poc temps un petit grup d'aficionats encapçalats per l'Esteve Verdaguer, mestre i membre de la nostra Associació, varen trobar en el jaciment de «Castell» un plom amb la inscripció més extensa de les que tenim en el nostre país. Però el poblat que assíduament més hem visitat és «Ullastret» que arqueològicament descobrí el Dr. Oliva que l'investigà a fons i fou sens dubte la seva gran obra. Poblat d'una importància cabdal per a l'estudi d'aquestes cultures tan enigmàtiques, on la Diputació hi ha esmerçat moltes aportacions importants, durant anys. Grups petits d'associats han visitat altres poblats de les nostres comarques, com el de Palol, Lloret, Finestres...

Dels pobles colonitzadors no podíem deixar de visitar el poblat grec de la ciutadella de Roses, on s'ha treballat per a trobar les petjades dels grecs que procedents de Masàlia, havien instal·lat un mercat per als seus productes al S/VI a C. així també a la ciutat d'Empúries on crearen un empori de riquesa i un nucli de població important, possiblement base de la comarca empordanesa i que més tard els romans aprofitaren per iniciar la conquesta de la nostra península, creant pels legionaris llicenciats una ciutat veïna de la grega, deixant com herència una obra ingent de peces de ceràmica i de mosaics de gran valor artístic com «El sacrifici d'Ifigènia» l'estatua d'Esculapi, Deu de la Medicina, obra única en el seu gènere, entre moltes altres. Tot això poguérem admirar de la mà del Director de les excavacions i del Museu d'Empúries Dr. Ripoll, bon amic i membre de l'Associació. En una altra visita feu l'explicació del jaciment l'amic Nolla, jove arqueòleg del món Romà.

D'època medieval, hem seguit el fascinant món visigòtic, del que ens resten, malahauradament pocs jaciments i per tant pocs elements històrics, com així mateix passa amb el món àrab que per la curta durada d'estança entre nosaltres, han deixat pocs vestigis.

EL CRISTIANISME

Encara que sembla paradoxal, hi ha restes molt importants dels seus inicis, segles III-IV, com són els sarcòfags paleocristians del presbiteri de l'excol·legiata de Sant Feliu de Girona, que hem admirat en les repetides visites fetes a la Girona monumental, així com la cripta recentment descoberta de Sant Nicolau, amb enterraments paleocristians. En les nostres comarques hi ha restes molt ruïnoses d'aquesta època, visitades per nosaltres com les restes d'una església a la Neapolis d'Empúries, a Roses, a la muntanya del Pení, a Santa Cristina d'Aro i a Sant Feliu de Guíxols.

VISITA A LES ESGLÉSIES PRE-ROMÀNIQUES

Hem admirat l'estil conegut com pre-romànic, d'una senzillesa i una bellesa extraordinària, fet en materials pobres (mamposteria) i teulats de fusta, més tard refets amb la volta de canó, parets amb «Opus Spicatum» i campanars de cadireta, fets per la gent del país sota la direcció i ajuda dels monjos benedictins, en els temps difícils de la Reconquesta que sembraren les valls i muntanyes de la nostra geografia d'esglesioles i monestirs, que foren centre de poblament i principi del que seria a no tardar el poble català.

Hem pogut admirar Sant Julià de Boada, reconstruïda pels Serveis de la Diputació, molt recentment, Sant Romà de les Arenes en estat ruïnós al terme de Foixà, Sant Esteve de Canapost al terme de Peratallada, Santa Margarida d'Empúries a la Neapolis, Santa Elena de Rodes en la muntanya de Verdera, Santa Eulàlia de Palau-Borrell al terme de Vilademà, Sant Pere de Pla de l'Arca, Santa Maria de Panissars, totes dues en estat ruïnós i Sant Martí del Forndelvidre, actualment casa de pagès al terme de la Jonquera. Totes aquestes excursions per grups reduïts degut a les dificultats per arribar al lloc d'emplaçament d'aquestes esglesioles.

Un dels mitjans de transport amb què compta l'Associació per efectuar els seus desplaçaments.

ESGLÉSIES ROMÀNIQUES

En visites normals, o sia, per grups importants d'associats i d'acord amb la programació anual, hem tingut el goig d'admirar a l'Alt Empordà: Santa Maria d'Agullana, d'una sola nau, Sant Llorenç de la Muga, també d'una sola nau i una altra d'afegida. Prop de la frontera més cap al mar, en una vall idíl·lica hi ha els restes de l'església de Sant Quirze de Colera, on la tradició situa l'inici de la nostra Reconquesta, convertida en masia i avui en estat de restauració, amb una nau, volta de canó i creuer, un absís, dos absidioles i restes de claustre, a tocar, hi ha l'església de Santa Maria. Sant Julià de Rabos d'Empordà i, a Campmany, Santa Agata amb restes de fortificacions. Sant Feliu de Cadins que avui serveix de paller. Sant Domènec de Perelada del que solament resten els claustres, amb capitells historiatos. Santa Maria de Vilabertran, antiga canònica agustiniana de tres naus amb creuer i claustre recolet i campanar de tres pisos

que trenca l'horitzó amb la seva majestuosa silueta. Sant Joan de Palau Sabardera, de planta basilical, una nau i absis amb finestres cegues.

A Sant Feliu de Vilajuïga, on vàrem explicar que la tradició diu que fou una antiga sinagoga; d'una nau, amb una part més moderna. En el camí de la muntanya de Verdera on hem visitat repetidament el monestir de Sant Pere de Roda, actualment en estat de restauració. Creiem que aquesta visita és obligada per qui vulgui conèixer el romànic català. Església de tres naus, tres absis amb «deambulatori», capitells corintis i la cripta, on la llegenda, situa el «Santgrial» i les restes de Sant Pere. A baix prop del mar, hi ha Sant Sebastià de la Selva de Mar i Sant Baldri al Port de la Selva, pràcticament pas obligat per a pujar al Monestir, des de la Selva de Mar, camí que havíem fet innombrables vegades amb l'Oliu i el Dr. Bohigues per a fer una col·lecció de diapositives per amenitzar una xerrada sobre el monestir, que tingué lloc a la Universitat de Barcelona fa uns anys amb molt d'èxit.

Al peu del Paní, en la Ciutadella de Roses, hi ha l'església de Santa Maria, molt destruïda, resten algunes parets i una part de l'absis, avui restaurada per la Direcció General del Patrimoni Nacional. Més a l'interior, a les estribacions de la serralada pirinenca, hem visitat: Sant Martí Sasserres, Santa Maria de Lladó, antiga canònica agustiniana de tres naus amb pilars i columnes de sustentació, façana amb finestral central, portal amb arquivoltes i restes d'un antic claustre amb capitells arcaïtzants (possiblement visigòtics), procedent d'aquesta església.

Al camí de Girona es troba Sant Miquel de Bàscara en ruïnes, i Sant Iscle molt primitiva, solament conserva una part dels murs. Travessant la Nacional II anàrem a visitar Sant Miquel de Fluvià, antic monestir benedictí, solament queda l'església de tres naus, fortificada, absis amb finestra, campanar quadrat fortificat, tota ella amb arcuacions lombardes, la seva silueta trenca el paisatge de la plana. Molt a la prop hi ha l'església de Sant Tomàs, on s'hi ha trobat pintures murals. Per fi hem visitat l'església de Sant Feliu de la Garriga en el terme de Vilademà, d'una sola nau que avui serveix de paller. És un monument poc visitat.

En el Baix Empordà hem pogut admirar: Sant Cugat d'Albons, Sant Joan de Belcaire amb un absis amb finestres cegues i restes de pintures, que és un antic priorat.

Sant Julià de Verges, molt modificada, Santa Maria de Colomers, d'una nau, façana moderna i absis amb tres finestres. Sant Andreu de Pedrinyà d'una nau i portxo engaltat, l'absis amb pintures murals que actualment estan al Museu d'Art de Girona. De l'església de Sant Julià de Corçà, d'obra primitiva, solament resta el claustre; a Ullastret l'església de Sant Pere de tres naus, arcs torals i campanar de cadireta. Sant Miquel de Cruïlles, antic monestir en ruïnes, encara resten arcades del claustre, església modificada de planta basilical, una viga del baldaquí amb figures de gran valor i la Majestat es troben actualment en el Museu d'Art de Girona. Sant Esteve de Peratallada molt modificada, de dues naus, dos absis. Sant Pere de Palau-sator, d'una nau fortificada. Sant Miquel de Parlavà. Sant Pau de Fontclara, en la casa prioral té dues finestres gòtiques. A Pals, l'església de Sant Pere té restes romàniques, però, la major part és

gòtica. Sant Martí de Romanyà de la Selva, d'una nau i creuer, absís rectangular. Sant Cebrià dels Alls, d'una nau rectangular, volta apuntada. La porta Ferrada de Sant Feliu de Guíxols, formada per tres arcades sostingudes per columnes, a sobre tres jocs de petits arquets de ferradura del segle X, les arcuacions superiors són del S/ XII. Darrera hi ha la façana de l'església del monestir.

Al Gironès hem visitat el conjunt monumental de la capital diverses vegades, ja que per la seva importància i grandiositat així ho considerem necessari. Per tant, hem admirat les restes pre-romàniques de Sant Martí Sacosta, molt escasses donat que l'esmentada església fou modificada al S/ XVIII. De la catedral romànica de Santa Maria, solament resta la torre-campanar que, la llegenda féu creure era d'època de Carlemany, així la designa la gent, i el claustre de forma irregular trapezial, amb uns capitells historiatos d'un valor incommensurable; l'ara de l'altar i la cadira episcopal també són romànics. La resta és gòtica i acabada amb una façana barroca de les millors del nostre país. Sant Pere de Galligants, del que res queda del monestir benedictí, l'església és de planta basilical de tres naus i creuer i façana arqueïtzant amb porta d'arquivoltes amb degradació, gran rosassa i campanar, vuitavat d'una elegància insuperable. Molt a prop hi ha Sant Nicolau, antiga església funerària, a la qual s'hi afegí posteriorment la nau de cúpula vuitavada, amb arcuacions lombardes. Santa Eulàlia de Mèrida o Sacosta, destruïda pels exèrcits de Napoleó, avui propietat particular. Sant Cristòfol junt a la porta de la muralla, en servei de torre en ruïnes, d'una sola nau. Sant Salvador en el Palau Episcopal, actualment forma part de les habitacions del Sr. Bisbe, amb volta apuntada.

Fora de la capital, hi ha la Vall de Sant Daniel, la més bonica dels entorns. Des de la Torre Gironella es contempla meravellosament la silueta del campanar i el cimbori, que juga i forma part del conjunt de campanars de Sant Pere, Sant Nicolau i l'esmentat de Sant Daniel, com una trilogia arquitectònica romànica única. El monestir de monges benedictines té una església de planta de creu grega de les poques de les nostres comarques, claustre rectangular amb pis d'època més tardana. Per la carretera de Sant Gregori, hem pogut visitar la capella del castell de Cartellà, Santa Maria de Ginestar, Sant Medir, Sant Pere de Llorà i, per una carretera secundària que, porta a la serralada d'Adri, Sant Llorenç i Sant Vicenç de Canet d'Adri. Per la carretera de Girona a Olot hem visitat a Banyoles les poques restes de l'església de l'antic monestir de Sant Esteve, a Porqueres ja hem indicat la visita feta al iniciar la nostra primera sortida. A pocs kms. hi ha en la muntanya, l'església de Sant Cebrià de Puigarnol, humil esglesiolà en mig d'una vegetació ferèstega. Sant Miquel de Campmajor en la carretera de Mieres de la que solament resta l'absis. En el pla de Martis hi ha en una petita vall, l'església de Fontcoberta dedicada a Sant Feliu. A Espolla, on hi ha un famós hostel, l'església de Sant Cebrià té elements romànics i ogivals. La de Santa Eulàlia de Crespià fou reformada en el S/ XVII.

Per la Nacional II hem anat a Sant Julià de Ramis, en una muntanya prop del riu Ter a la sortida de Girona, des d'on s'albira un paisatge meravellós, l'església dedicada als Sants Metges de tres naus estretíssimes i allargades. A Serinyà l'església

dedicada a Sant Andreu, d'una sola nau i portada amb arquivoltes amb degradació. A Cervià el monestir de Santa Maria fou convertit en masia, actualment adquirida pel Consistori local; solament resta el claustre de dues ales amb columnes i capitells trapezials llisos i en les altres dues ales solament hi ha les arcades, l'església és de tres naus, la central en volta de canó i les laterals de quart de cercle.

A la comarca de la Garrotxa, d'un encant insuperable per la seva bellesa ferèstega i dura, ple d'engorjats on discorren les aigües cristal·lines, les moltes esglésies i ermites abandonades, creen un paisatge de pessebre que deixa sense alè. Per tant, parlar de totes les visites per grups d'associats, seria tasca excessivament llarga i fora de la nostra intenció; per tant, anomenarem solament les més interessants i, que han causat més impacte a tots nosaltres, a part de les que per la seva importància monumental no podem deixar d'esmentar.

A la sortida de Banyoles, per la carretera de Santa Pau, l'església de Santa Maria de Finestres, antic priorat benedictí, en una serralada magnífica on la vall oposada hi ha Sant Aniol, molt modificada i ampliada, solament conserva l'absis. La vall és idíl·lica. A l'altre costat de la carretera hi ha Sant Julià del Mont, també amb una vista panoràmica magestuosa, en ruïnes, d'una sola nau. La Mare de Déu dels Arcs, santuari modificat el S/ XVIII. De l'antiga església solament queda l'absis amb finestra treballada i una arquivolta amb figures geomètriques molt rares. A Sant Esteve de Bas església modificada que solament conserva l'absis i és important amb uns capitells historiatos. Sant Privat de Bas, Joanetes amb l'església dedicada a Sant Romà, amb dos relleus importants.

Per la carretera de Besalú, hem visitat aquest conjunt monumental, un dels més importants de Catalunya, amb l'església de Sant Pere del monestir benedictí: tres naus i creuer, deambulatori amb capitells historiatos, amb façana amb un finestrall ornat amb dos lleons en alt relleu i campanar quadrat. Església de Sant Vicenç de tres anys i creuer, bella porta lateral amb arquivoltes i capitells, façana amb finestrall gòtic. L'església de Sant Julià, antic hospital solament resta un portal amb arquivoltes i quatre columnes i els seus capitells, Santa Maria antiga col·legiata en ruïnes, mirant al riu Fluvià sobre una elevació solament resta l'absis i creuer. A Sant Joan les Fonts, antic monestir benedictí, de tres naus, arcs torals amb capitells corintis, portalada amb arquivolta, absis amb arcua-

25 de febrer del 1.979. Visita al Museu de Paleontologia de Sabadell. El Dr. Crusafont, Director del museu, donà unes explicacions del contingut de les vitrines.

cions, prop del riu, en un pla bucòlic. La Majestat es troba al Museu d'Art de Girona. Des de Castell-follit per una carretera de muntanya hem visitat Sant Llorenç d'Oix, la façana amb mènsules, campanar de paret, absis amb dents de serra. Ja en el cor de la Garrotxa entre cingleres i espadats impressionants, hem vist Santa Bàrbara de Pruneres, amb volta lleugerament apuntada, porta adovellada i restes d'un martex, fou restaurada per membres de l'Associació i entusiastes del nostre patrimoni vinguts d'Olot. A Baget un poble d'una forta personalitat pirinenca, molt pintoresc, veiérem l'església de Sant Cristòfol, antic monestir benedictí amb porta esculpida, absis amb arcuacions i finestral i, campanar quadrat de tres pisos, que dona una pinzellada de color a la gran boscúria de la vall. A Rocabrúna l'església dedicada a Sant Feliu, una sola nau apuntada, absis amb arcuacions i Sant Llorenç en el clos del castell pre-romànica amb ruïnes.

Al Massís del Bestracà, l'església de Sant Andreu, de carreus; d'una nau i campanar de cadireta. Pujar al castell fou feina difícil, ja que perdérem el camí i realment sembla que feiem escalada, però valia la pena, és una església en ruïnes pre-romànica. Sant Feliu de Riu, Sant Miquel de Pera, Sant Miquel d'Hortmoier a la comarca d'Oix. Al terme de Montagut hi ha en una vall paradisiàca, Sadernes i l'església de Santa Cecília d'una sola nau modificada, absis i porta i amb ull de bou a la façana, talla policromada de la Mare de Déu al Museu d'Art. Al fi del penyassegat i, en front d'un imponent salt d'aigua hi ha l'església de Sant Aniol d'Aguja, antic priorat benedictí, d'una sola nau, modificada, porta amb ferramenta, lloc on es celebra l'aplec dels francesos que es ve efectuant anyalment. Santuari de la Mare de Déu del Mont, d'una nau amb volta apuntada, porta amb arcs amb degradació, en un paratge imponent des d'on es pot albirar una panoràmica impressionant.

A la carretera de Besalú a Figueres hem visitat el Sant Sepulcre de Palera, tres naus i els corresponents absis, del monestir no queda res, així com del claustre on hi ha l'hostatgeria on serveixen menjars. No cal dir que moltes d'aquestes esglésies foren visitades per grups menys nombrosos, per les dificultats d'accés.

A la comarca de la Selva hem visitat: L'antic monestir de Sant Salvador de Breda, campanar quadrat amb quatre pisos i arcuacions lombardes, finestres dobles, les últimes geminades, úniques restes del romànic, però de les millors de Catalunya. L'església és del S/ XIV-XVI, el claustre amb set arcs amb les seves columnes i capitells. Sant Feliu de Buxalleu. L'antic monestir de Sant Pere Cercada, bona part en ruïnes, l'església d'una nau i creuer, cimbori octogonal i tres absis llisos, portalada amb arquivoltes, campanar de cadireta. Els capitells assenyalen la transició al gòtic. A Santa Coloma de Farners, el Santuari de la Mare de Déu, en plena boscúria i en un pla on s'hi efectuen molts aplecs i acampades. Ermita de Sant Romà de Brunyola. A sis quilòmetres d'Osor l'ermita de la Mare de Déu del Coll, en un paratge sobre el pantà de Susqueda. L'església de Sant Pere d'Osor totalment modificada al S/ XIX. A Caldes de Malavella, Sant Esteve, modificada de planta basilical de tres naus.

Al Ripollès hem visitat, Sant Jaume de Querolps, del que cal destacar el nartex de cinc arcades i cinc capitells esculpits, model d'església d'alta muntanya. Sant Sadurn de Fustanyà, d'una sola nau apuntada, porta d'arquivoltes i ferramenta. Sant Pere de Montgrony, on s'hi arriba per una graonada feta en la roca, passant per la cova de la Mare de Déu del Santuari, és una sola nau, porta senzilla amb ferramenta, campanar de cadireta.

Antiga església de Sant Cristòfol a Campdevà-nol, està abandonada. Sant Pere del Cister, planta de creu llatina, cimbori octogonal, damunt el campanar quadrat. Santa Maria de Ripoll antic monestir benedictí del S/ IX refeta tres vegades, última per l'abad Oliba al 1.032, derruïda i refeta a principis del segle. Resta la portalada l'obra romànica escultural més important d'aquest país, amb una temàtica de l'antic i nou testament. Al costat de l'església hi ha el claustre, amb capitells arcaizants i la resta acabada en diferents moments, pis superior del XIV, Bressol de Catalunya i panteó dels nostres comtes. Sant Joan de les Abadesses, monestir benedictí de monges fins al 1.117, actualment parròquia, d'una sola nau, creuer, deambulatori capitells historiat, decoració exterior amb dents de serra, restes del claustre romànic, també hi ha un claustre gòtic. A l'interior del temple, un grup de figures en talla de fusta policromada representant el devallament. Sant Pol, antiga parròquia en ruïnes, Sant Pere de Camprodon, antic monestir cistercenc, església de planta de creu llatina, absis carrats, cimbori octogonal i damunt el campanar; porta amb columnes. Santa Cecília de Molló, d'una nau amb volta apuntada, absis, la façana portalada amb arquivoltes, cornisa amb mènsules, fris i campanar de quatre pisos, un dels millors del país, majestuós dins del marc incomparable del Pirineu.

A la Catalunya Nord hem fet unes visites molt interessants com: la Catedral de Santa Eulàlia d'Elna, S/ XI, de tres naus i creuer, grans capitells i àbacs esculturats, claustre d'una gran importància pels seus capitells historiat, destaca el capitell de les sirenes. A Perpinyà l'església-catedral de Sant Joan el Vell del temple primitiu resta l'absis.

Antic priorat de Serrabona, d'una sola nau, allargada al S/ XII, torre-campanar quadrat, portalada petita, galeria de canó, una tribuna amb arcades i voltes, fris denticulats, columnes, capitells zoomòrfics i humans, de marbre rosa, una galeria oberta anomenada dels canonges, amb teulada; arcada doble i capitells de marbre blanc. A Santa Maria d'Arlés, antic monestir, campanar quadrat, tres naus, timpà amb creu grega, amb una majestat al centre. Sant Andreu de Surede, antic monestir modificat, el més important és la llinda de la porta, amb uns baixos relleus considerats dels inicis de l'escultura romànica del país, representant al Crist en acció de beneir i voltat d'àngels i quatre apòstols, parets amb «opus spicatum». Sant Genís de Fontanes, pariona de l'anterior, la llinda és la peça més important treballada igualment amb el Crist beneint i un àngel a cada costat i sis apòstols, data per una inscripció al 1.020. Sant Martí del Fenollar, església pre-romànica, absis rectangular, arc de ferradura, pintures murals «in situ», de fama universal. Sant Miquel de Cuixà, monestir benedictí, l'església ha sofert moltes transforma-

cions, fins arribar l'abat Oliba, que li donà les característiques més rellevants, pre-romànica inicialment, amb arcs de ferradura, de planta basilical i creuer amb cimbori i deambulatori, campanar quadrat lombar i claustre de columnes i capitells de marbre rosa historiat, alguns d'ells es troben a «New York», un dels monuments cabdals del romànic català. A Carcassona hem visitat el casc antic amb una església de transició on cal remarcar els vitralls d'una bellesa extraordinària.

Al Vallès Occidental hem visitat el conjunt extraordinari de Terrassa: tres esglésies pre-romàniques al lloc on fou bastida la basilica del bisbat d'Egara. L'església de Sant Pere d'una nau amb creuer, la paret que dins el temple cega l'absis té unes arcades que descansen sobre capitells, enquadrant a manera de retaule, pintures murals. Santa Maria amb planta de creu llatina, cimbori vuitavat, damunt el campanar quadrat, absis quadrat i, a la volta pintures murals. Baptisteri de Sant Miquel del S/ VI, de planta quadrada, absis heptagonal, el pla interior és de ferradura, les pilastres que sostenen la cúpula amb quatre capitells visigòtics. Sant Cugat del Vallès, monestir benedictí de planta basilical romànica acabada en el S/ XIV, d'aquest estil hi ha el cimbori octogonal, voltes, façana i la gran rosassa, té tres naus i tres absis, campanar de planta quadrada, el claustre és un dels millors de Catalunya, junt al de Sant Pere de Galligants i el de la Catedral de Girona, amb 144 capitells corintis, ornamentats, figuratius i historiat.

A la comarca d'Osona hem visitat Sant Vicenç d'Espinelves, d'una nau amb atri i porta arquivolta, campanar de planta rectangular de tres pisos molt esvelt. A Vic l'església-catedral de Sant Pere, neoclàssica substitutiva de la romànica de la que resta el campanar i la cripta sota l'absis de tres naus amb voltes d'aresta. Sant Jaume dels Malalts S/ XII d'una nau.

Santa Maria de l'Estany, de la que cal destacar el seu claustre recolet i de capitells historiat de gran valor. Rupit, en un paratge bucòlic i meravellós, hi ha una població d'un tipisme suggestiu, amb l'església de Sant Joan del S/ XVII.

Sant Benet de Bages, antic monestir benedictí del S/ X, l'església és del S/ XII i el claustre del S/ XIII, cremat al 1.835, i actualment propietat de la família del pintor Casas, l'església d'una nau amb creuer i a sobre un campanar quadrat de dos pisos, claustre de planta rectangular, capitells alguns arcaïcs i el reste ornamentals i figuratius.

A Solsona hem vist: l'església-catedral de Santa Maria, modificada al S/ XIV, de l'antiga romànica solament queda l'absis, finestres i capitells. Santa Maria, reconstruïda gòtica, d'una sola nau, absis i campanar quadrat. Sant Esteve d'Olius, d'una nau, volta de canó i arcuacions lombardes. Cripta de tres naus. Sant Vicenç de Cardona, església del castell de planta basilical, de tres naus, amb columnes cruciformes, volta de canó en la nau central, laterals de mig punt, cúpula central, cripta sobre el sagrari enlairat, de tres naus i volta d'aresta, atri adossat a la façana, sobre un turó i en el clòs de la vall que domina amb una vista panoràmica excel·lent.

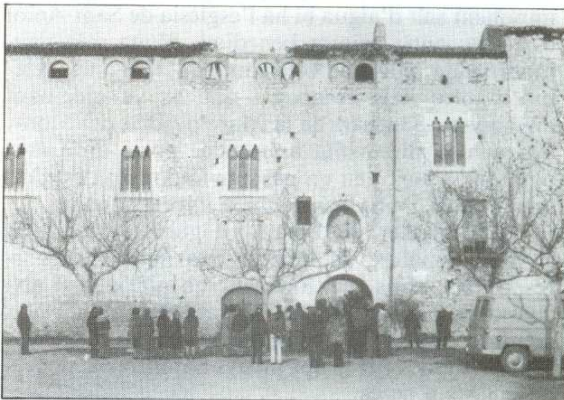
A Tarragona hem visitat la Catedral de Santa Tecla, començada al 1.117, de transició i acabada en gòtic, planta basilical de tres naus i creuer i tim-

pà amb el Pantocrator en la porta del claustre i capítell central amb escenes de la Nativitat, 260 capitells historiat, les dues portes laterals de la façana amb motius paleocristians. Santa Tecla la Vella, petita església. Capella de Sant Pau, de transició. Hem fet també visita al mausoleo romà de Centcelles, dedicat a l'emperador Constans, mort al Sud de França. En una antiga vila romana, hi ha dues habitacions, una cúpula i la cripta d'enterrament, hi ha mosaics policromats amb motius bíblics i de caça.

MONUMENTS CIVILS ROMÀNICS

Hi ha dificultats a trobar elements civils romànics, però si hem visitat els Banys Àrabs de Girona, que són romànics del S/ XII, amb una sala amb piscina central o «frigidarium» i una cúpula octavada i un cupulí; amb nínxols per a la roba i una porta d'entrada amb arc de ferradura, una sala més petita o «templarium» amb galeria d'arcs i el «caldarium», amb una banyera.

La Fontana d'Or, casa amb façana al carrer de Ciutadans. És del millor romànic del país, a part de la Pairaria de Lleida, amb arcs de mig punt a la planta i finestres amb tres arcs i dues columnes al pis, pati central i una escala d'època, i una logia amb embigat. La casa Juvinyà de Sant Joan les Fonts i can Llaudes de Besalú, són els exemplars millors de la nostra geografia que hem tingut ocasió de visitar.

3 de febrer del 1.980. Visita al palau abacial de Vilabertran edifici civil gòtic del S/ XV.

MONUMENTS GÒTICS RELIGIOSOS I CIVILS

Per els pocs monuments religiosos del nostre país, com són les catedrals, ens referirem als propis civils. A Girona hem vist la Catedral de Santa Maria, amb volta única ogival, en el gòtic és la de més amplària del món, amb una galeria o trifori elevat i tres rosetons en el presbiteri que trenquen la impressionant mola de pedra d'aquesta nau, la façana barroca és del millor barroc català. Sant Domènec, antic monestir dominic, l'església gòtica d'una sola nau, suposem inspirà la de la Catedral, actualment està en estat de recuperació.

L'església de Sant Feliu, iniciada en romànic fins als pilans, la resta de la nau central i puja lateral acabades amb ogiva, trifori i rosetó, capella lateral dedicada al màrtir Sant Narcís patró de Girona, façana barroca i campanar gòtic d'influència

francesa. Sant Martí Sacosta, amb restes pre-romàniques modificada en un barroc tardà i façana barroca. La Pia Almoina és un dels edificis civils més interessants del país, junt a la Fontana d'Or, que té la façana posterior gòtica, així com la meitat de les sales de l'edifici.

Hem visitat l'església parroquial de Torroella de Montgrí, la de Castelló d'Empúries, que no pogué realitzar-se com a catedral. La Catedral de Narbona i la de Carcassona, aquesta última d'una sola nau. La catedral de Vic adornada amb les famoses pintures de Sert i un claustre meravellós.

La catedral de Solsona i l'església parroquial de Cardona. A Tarragona hem vist la Catedral destacant el claustre. Però les esglésies gòtiques més interessants que hem admirat en el nostre país, per a mi, són: Poblet panteó dels comtes reis de Catalunya i Aragó, d'una bellesa sorprenent, ja que el nostre gòtic és més auster que els models francesos, i Santes Creus, monestir de l'Ordre del Císter en la Catalunya Nova. Recordem també la catedral de Manresa, sobre un turó, majestuosa i la de Vilafranca del Penedès.

CONJUNTS MONUMENTALS

Recordem la visita a Tarragona en el casc antic emmurallat amb carrers d'època i cases d'una llarga història com el Seminari, el Palau del Bisbe, l'antic Hospital. A Cardona també hi ha casc antic de gran vàlua, sobre un turó. A les nostres comarques, no podem deixar de recordar els conjunts extraordinaris de Monells, amb la seva plaça porticada. Peratallada població emmurallada i amb carrers d'un tipisme encisador. Pals que ha guanyat un premi nacional d'embelliment del seu recinte fortificat, on el Sr. Cantó ex-batlle i associat nostre, portà a cap una obra magnífica, ajudat pels ciutadans que han restaurat les seves vivendes, que foren l'encant i la sorpresa dels nostres associats al poder visitar de la mà del Sr. Cantó, avui disortadament desaparegut d'entre nosaltres. Calonge, Begur, Torroella de Montgrí, són ciutats monumentals de gran valor històric, però per a nosaltres hi ha dues poblacions que creiem molt interessants en aquest aspecte, Castelló d'Empúries, amb la plaça de la parròquia on hi ha una lògia molt interessant i té un caire medieval molt acusat, l'antiga presó, l'edifici gòtic de l'Ajuntament, amb finestres gòtiques. Besalú, on el comte Tallaferro, de gran personalitat, ha creat una llegenda extraordinària i

29 de Novembre 1981.
Visita a St. Esteve de Bas, Hostalets, El Far i Rupit.

on els carrers i places donen la impressió de trobar-se en temps molt reculats, amb edificis com la Curia Reial d'un gòtic molt acurat. L'entitat Amics de Besalú, que sota la direcció del Sr. Solà Morales, gran amic i associat nostre porta a terme la iniciativa de la recuperació d'aquest conjunt monumental únic, ha fet una gran obra. Recordem també el pont medieval sobre el Fluvià, de gran presència.

Fa uns anys, l'amic Oliva, el Dr. Bohigas i jo mateix vàrem trobar en el Call Jueu, en el soterrani d'una fàbrica de mitjons, el «Mikwah» o piscina d'immersió de respectable dimensions, única en el nostre país, ja que solament hi ha tres en tot el món, actualment està restaurada.

També hem de recordar Ullastret, amb uns porxos en el mercat, de molt interès. Vulpellac, Camprodon amb el seu pont medieval sobre el riu Ter. Santa Pau, amb una de les places porticades millors de Catalunya, així mateix succeeix a Amer i a Banyoles.

A la Catalunya Nord hem visitat Vilafranca del Conflent, ciutat fortificada per excel·lència, conservant tot el seu tipisme medieval. Però en particular la ciutat de Carcassona, potser un dels monuments més interessants del Sud de França, amb els seus recintes fortificats que foren model per a moltes poblacions d'Europa.

LES CASES PAIRALS CATALANES

Entre les moltes, no podem deixar de recordar a Can Nogué de S'Agaró al peu de la Mare de Déu del Mont, on, els seus propietaris amb una gentileza sorprenent ens obriren diverses vegades les portes d'aquest museu vivent, amb habitacions d'època i peces de ceràmica, pintures, llits, etc. de gran valor artístic-històric. A can Solà-Morales d'Olot, casa de molta prestància, amb una col·lecció de vestits de gran valor. A can Bolós, també a Olot, on poguérem admirar una col·lecció de figures de pessebre única. A can Trinxeria, avui propietat de la Diputació de Girona, que conserva l'estat antic del S/ XVIII, sembla talment el túnel del temps, on hi ha un pessebre fet per un membre de la família a últims del segle passat, molt interessant. A can Vaireda, on poguérem admirar el taller d'imatgeria de gran tradició olotina, i quadres dels Vaireda, famosos per la seva categoria dins l'Escola olotina, i en particular «el camp de fajol». A Paret d'Empordà, visitàrem la casa dels Viader, cavallers de nissaga antiga i gran prestància i tradició.

A les Guílleries hem visitat el Subirà, actualment restaurant, on hi ha una capella folrada en mosaics d'època referent a temes marians; gran casal refugi del cèlebre bandit Serrallonga. En els seus boscos es tallaren els arbres per a la fusta dels vaixells de l'Armada Invencible.

A Girona hem visitat el Call Jueu, «Isaac el Cec», centre on existí una comunitat que es dedicà a l'estudi de la «Cabala» creant una escola de gran prestigi amb mestres com Bonastruc de Porta i altres. Sembla que en la part més baixa hi ha restes d'una sinagoga. La casa dels Srs. Coll, antiga casa del Consell, restaurada curosament. La Pabordia amb un pati amb arcades sobre columnes i capitells, possible sinagoga, propietat del Dr. Moret i dignament restaurada.

Casa Laporta a les escales de la Pera, amb un jardí penjat, talment fa pensar amb els de Babilònia. La casa dels Cardona a la plaça dels Apòstols. Al carrer de Ciutadans, la del comte Berenguer, abandonada, amb un mobiliari d'època. La casa de la Generalitat, antiga duana. En la plaça del Vi, on hi ha la Casa Carles, antic palau on s'hi han hostejat grans personalitats històriques del país com Ferran VII. La Casa del Consistori, amb elements romànics. D'època barroca l'edifici de l'Hospital de Santa Caterina, amb façana del millor estil de la Ciutat, amb una farmàcia recentment restaurada, de les més riques de Catalunya, i amb una col·lecció de 362 pots de ceràmica del S/ XVI-XVIII. La Casa de Cultura «Bisbe Lorenzana» també del S/ XVIII, molt interessant.

No podríem acabar de parlar de les cases particulars sense fer una breu menció de la casa del Dr. Verdaguer de Mieres, Vice-president de la nostra Entitat, que ha recollit amb molta perseverància i tenacitat una notable col·lecció, que demostra el seu amor a l'art.

10 de maig del 1.981. Visita al conjunt monumental de Carcassona un de les poblacions medievals més interessants de França.

CASTELLS I PALAUS

Recordem el castell-palau de Carcassona d'una importància arquitectònica excepcional, on la cort dels Trencavell posà de moda els trovadors i joglars. Narbona amb el Castell-palau dels Bisbes, actualment museu, amb un mobiliari d'època. El castell de Salses de sistema Bouvan. El castell dels Reis de Mallorca a Perpinyà. Aquests foren els castells i palaus que admirarem de la Catalunya Nord.

En el Principat hem vist el Castell de Recasens a prop de la frontera, que ha estat molt modificat. Castell de Carmancó en estat ruïnós. El castell de Sant Salvador de Vardera, també en mal estat, situat a la muntanya com una vigia que els comtes d'Empúries tenien sobre la plana d'Empordà i el mar llatí. El Castell-palau de Perelada, avui transformat en casino de joc, que ens ensenyà el propi Sr. Mateu i on poderem admirar la seva col·lecció particular de vidre, una de les millors d'Europa; les habitacions són impressionants pel seu mobiliari d'època així com per la seva col·lecció de quadres. El monestir transformat en museu i la biblioteca amb una de les millors col·leccions privades. El castell de Sant Feliu de la Garriga, transformat actualment en una masia.

La Sra. Marquesa de Sentmenat ens ensenyà personalment el Castell de Sant Mori. També veïrem el castre visigòtic de Roses, i el castell roquer de Begur.

El marquès de Robert ens presentà el castell-palau de Peratallada amb mobiliari i pintures d'època. Posteriorment la seva vídua ens obrí les portes del palau de Torroella de Montgrí. Pujarem la muntanya del Montgrí per veure el castell inacabat, construït per Jaume II amb el fi de reduir a l'obediència als Comtes d'Empúries. El castell-palau de Belcaire, actualment casa del consistori en restauració. El malaguanyat Sr. Valls i Taberner restaurà el palau de Vulpellac, que visitarem poguent admirar la seva obra.

El castell d'Empordà en els límits del territori dels comtes d'Empúries, davant de la Bisbal, on els Bisbes de Girona tenien el seu palau, restaurat per l'Ajuntament de la vila darrerament. Palau de Mil·las que ens ensenyaren els seus propietaris, on poguerem admirar un mobiliari d'època i uns jardins de molt bon gust.

El Sr. Servià Cantó ens obrí les portes de la casa del Dr. Figueres, antic castell de Pals.

A Calonge veïrem el castell que està en estat ruïnós. El Castell de Farnés, en una immensa boscúria, també ruïnós. A Hostalric, sobre un turó hi ha el castell dominant la vall del Tordera, punt estratègic per la defensa del pas de les comarques, avui convertit en un restaurant. A prop, a la comarca de la Selva veïrem el castell ruïnós de Montsoriu, situat en un penyassegat impressionant, propietat dels comtes de Cabrera.

A la Serralada de Finestres el castell roquer del mateix nom, no gaire lluny hi ha el castell de Falcons i el de Santa Pau.

A la Garrotxa visitarem les ruïnes del castell de Rocabrúna, el castell d'Oix, actualment transformat en una masia, i el de Bestracà, i a Besalú el del comte Tallaferro.

Més a la plana i a prop de Girona hem vist el castell de Madremanya, el de Pubol propietat del pintor Dalí. A Sant Julià de Ramis el castell de sistema Bovant, amb una vista sobre el riu Ter, meravellosa. El de Brunyola que han estudiat alguns membres de la nostra Associació. I a Girona el castell de Montjuïc a la muntanya Barufa, que en una recordada diada, ens ensenyà el nostre benvolgut amic Dr. Pascual. La torre Gironella, destruïda pels francesos i que hem visitat en diverses ocasions. El palau del Bisbe per la seva antiguitat té restes de diferents estils. El palau dels Agullana en la pujada de St. Domènec. La casa dels Solterra al carrer de Ciutadans.

Castell de Cardona, dels comtes d'Osona, situat en un turó al mig d'una plana. El castell d'Olerdola, al Penedès, restaurat pel Dr. Ripoll de la Diputació de Barcelona.

18 de maig de 1980. Visita efectuada al museu Diocesà de Vic on poguérem admirar talles policromades romàniques i gòtiques i retaules.

VISITA ALS MUSEUS

Tasca important aquesta que hi hem dedicat moltes hores, per considerar-la fonamental per la nostra formació en el camp de la Història.

A Girona hem visitat el Museu d'Art al Palau del Bisbe, inaugurat fa pocs anys. La Diputació i el Bisbat han arribat a un acord per fer un museu amb les peces de l'antic museu Diocesà i part del Provincial ubicat a Sant Pere de Galligants, ambdós estaven en un estat deplorable. Avui s'ha aconseguit un museu modern digne de la col·lecció de capitells, talles romàniques i gòtiques i retaules, que fan d'aquest centre un dels millors de Catalunya. El mateix ha passat amb el Museu d'Arqueologia de Sant Pere de Galligants, on s'ha aconseguit presentar una col·lecció de peces des del període paleolític fins als temps medievals, en vitrines i rotulació tan acurada i pedagògica que el fa digne del seu patrimoni.

El Museu de la Ciutat ubicat al carrer de la Força, és l'esforç del Consistori Municipal, on hi té la nostra Associació dues sales amb les peces trobades a les nostres comarques. En el Museu de la Catedral hem admirat el tapís de la Creació i el Beatus, orfebreria religiosa i magnífica pinacoteca.

En la resta dels països catalans hem visitat, el Museu Municipal de Palafrugell, creació del nostre bon amic Badia. A Sant Feliu de Guíxols el Municipal, on hi ha treballat el Sr. Esteva. A Torroella de Montgrí hem ajudat al Sr. Verd de l'Associació a muntar el Museu. El d'Ullastret, ja esmentat anteriorment. El de Peralada del que també hem parlat. El Museu Dalí a Figueres i també en la mateixa ciutat el Museu de l'Empordà, amb una col·lecció de pintures molt interessant.

A Olot el Museu d'Art, on hi ha una representació de l'Escola Olotina i quadres dels mestres: Cases, Vayreda i altres. Molt important.

A Banyoles ja hem fet esment del Museu d'Arqueologia, en pàgines anteriors. A Ripoll, el Museu Etnològic on hi ha una col·lecció d'armes procedents de les fargues de la comarca. Museu de Paleontologia de Sabadell, el més important de Catalunya en fòssils del Quaternari. A Olerdola el

del castell. A Vilafranca del Penedès, el Museu del Vi i el Museu Municipal amb unes col·leccions d'enorme importància. A Tarragona el Museu de la Casa Castellarnau, casa noble amb un mobiliari d'època fabulós, i el Museu d'Arqueologia de la Diputació amb una col·lecció d'època romana.

A la Catalunya Nord hem visitat el Museu de Tautavull, dirigit per el professor H. de Lumley. Conté les troballes fetes a la Cova de l'Aragó, on hi ha el cèlebre crani de l'home més antic d'Europa.

A Carcassona el Museu de vestits. A Narbona el Museu en el palau del Bisbe, amb una col·lecció de ceràmica i mobiliari de gran importància. A Perpinyà visitarem el Museu de la Ciutat, i per fi a Poblet el Museu del Monestir.

VISITES FORA LES TERRES DEL PRINCIPAT

Hem fet sortides a Osca, Jaca i les comarques pirinenques, per veure la catedral de Sant Pere d'Osca, catedral romànica de Jaca, Sant Juan de la Peña amb el seu claustre únic sota la muntanya, el castell de Loarre, etc...

En una altra sortida anàrem a Burgos, on visitarem la catedral gòtica, el monestir de Santo Domingo de Silos, Santo Domingo de la Calzada, etc....

A la Dordogne, on visitarem les coves amb pintures, és una de les regions franceses més interessants ja que té el seu passat intacte.

Un reduït grup de membres de l'Entitat ha visitat el país africà de Kenia, on ha treballat el professor Leakey durant molts anys en busca dels primers homínids, en la famosa vall de Olduvai, i al llac Turkana.

Finalment a l'octubre passat hem visitat París, on el professor, De Lumley havia instal·lat una exposició en el Museu de l'Home, amb els materials procedents dels jaciments més antics d'Europa, i on, hi ha unes vitrines amb els materials procedents del «Puig d'en Roca», «el Montgrí» i «La Selva», presentats per l'Associació. No cal dir, que visitarem el «tot París», Versalles, el Louvre, inclosos.

Resumint, durant aquests deu anys, la nostra Entitat ha efectuat les tasques inicialment esmentades, així com les visites als jaciments arqueològics i monuments històrico-artístics enumerats breument, tant dels Països Catalans com de fora les nostres fronteres. Aquesta breu descripció, dona una succinta idea de la tasca realitzada, a fi d'aconseguir que els nostres associats adquirissin un bagatge cultural d'una manera fàcil i amena. Creiem que ha estat una experiència positiva que no podem deixar de continuar, i per tant, seguirem convocant la nostra gent i simpatitzants en les properes campanyes anyals, per a seguir visitant i admirant l'enorme quantitat de monuments que hi ha encara per conèixer, segurs de comptar amb el beneplàcit de tots els membres de l'Entitat.

FRANCESC REIXACH